

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ВАСИЛЬЄВА РЕГІНА ЮХИМІВНА

УДК 378.1: 614.8

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ
ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ В ПОЗАУРОЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

ЖИТОМИР – 2010

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, доцент
Антонова Олена Євгеніївна,
Житомирський державний університет
імені Івана Франка, м. Житомир

Офіційні опоненти:

Захист відбудеться „___” _____ 200__ р. о ___ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради _____ при Житомирському державному університеті імені Івана Франка за адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська 40.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці _____

Автореферат розісланий “___” _____ р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради _____

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Україна підтримала Концепцію ООН про сталий людський розвиток (Sustainable Human Development) як напрям дій у XXI столітті. У „Порядку денному на XXI століття” – головному документі Конференції ООН з навколишнього середовища і розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992), „sustainable development” набуває статусу концептуальної, теоретико-методологічної основи рішень про необхідність виходу цивілізації на рівень збалансованого розвитку. Програмним для країни став також підсумковий документ „Світ, сприятливий для дітей” спеціальної сесії в інтересах дітей Генеральної Асамблеї ООН у 2002 р. В ньому прийнято план дій відносно створення світу, безпечного для дітей, і визначено завдання щодо забезпечення права кожної дитини на життя та охорону здоров'я. Такий підхід, в першу чергу, пояснюється тим, що Україна йде шляхом докорінних соціальних перетворень, кінцевою метою яких є інтеграція в міжнародну спільноту. Відбувається пошук шляхів щодо визначення основних орієнтирів індексу людського розвитку, який відображає гуманітарний потенціал суспільства і характеризується рівнем освіти, тривалістю і якістю життя людей тощо.

Одним з шляхів вирішення проблем безпеки життєдіяльності людини є формування нового мислення, що спрямоване на зміну підходів щодо визначення мети, шляхів і методів розвитку цивілізації як необхідного чинника виживання людства. Першою і головною ланкою в підготовці людини до безпечної життєдіяльності виступають загальноосвітні навчальні заклади. Освіта та виховання у сфері безпеки життєдіяльності мають забезпечити формування цілісного знання і мислення, необхідних для прийняття обґрунтованих рішень на рівні людини, сім'ї, суспільства, держави.

Одним з пріоритетів системи освіти в Україні, згідно із законом України „Про освіту”, Національною Доктриною розвитку освіти в Україні, Концепцією виховання дітей і молоді в національній системі освіти, Національною програмою „Діти України”, Законом України „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні”, Державною програмою подолання дитячої безпритульності і бездоглядності на 2006-2010 роки та іншими державними нормативними документами, є формування безпечної поведінки підростаючого покоління, навичок дій в небезпечних ситуаціях різного походження, стійку мотивацію на необхідність безпечної життєдіяльності та здорового способу життя. Величезна роль у вирішенні зазначеної проблеми належить учителям. Учитель, що усвідомлює необхідність цілеспрямованої діяльності по збереженню життя й зміцненню здоров'я своїх учнів, зуміє ефективно сприяти формуванню безпечної

поведінки підростаючого покоління. З введенням у шкільні навчальні плани курсу „Основи безпеки життєдіяльності” та „Основи здоров'я” доцільно зосередити увагу на підготовці вчителя, що володіє необхідною професійною компетентністю для педагогічної діяльності по формуванню безпечної поведінки підлітків.

Свого часу відповідні проблеми знайшли відображення не лише у суто педагогічних працях видатних педагогів світового значення (О. Декролі, Дж. Дьюї, Г. Кершенштейнер, Г. Лай, Е. Менман та ін.) та вітчизняних педагогів (К.Н. Вентцель, М.О. Корф, П.Ф. Лесгафт, М.І. Пирогов та ін.), але й в педагогічних поглядах таких українських просвітителів як П.А. Грабовський, М.М. Коцюбинський, Л. Українка, І.Я. Франко, та інших.

Проблеми підготовки сучасного вчителя, підвищення його педагогічної майстерності висвітлено в працях І.Д. Беха, І.А. Зязюна, С.У. Гончаренка, М.В. Гриньової, В.Г. Кременя, В.І. Лозової, Т.В. Іванової, О.А. Дубасенюк, М.В. Левківського, О.Я. Савченко та ін. Питання підготовки фахівців з безпеки життєдіяльності у вітчизняних вищих навчальних закладах освіти висвітлено в працях Е.А. Арустамова, В.В. Березуцького, Е.П. Желибо, А.И. Чмирь, В.М. Заплатинського, О.І. Запорожця, В.О. Михайлюка, В.В. Зацарного, Г.Д. Кондрацької, Л.А. Сидорчук, В.М. Лапіна. Методика навчання школярів основам безпечної життєдіяльності розглянута в дослідженнях Л.Г. Горяної, С.П. Гвоздій, Л.А. Сидорчук, В.В. Нестеренко, О.В. Жабокрицької, Є.Р. Чернишова та в ін.

Безпека життя і діяльності людини – багатоаспектна проблема. Вирішувати її варто здійснюючи підготовку самої людини до готовності її забезпечення ще з дитинства, що визначає для освітян таке важливе завдання як підготовка у цьому напрямі педагогічних кадрів. Відсутність на даному етапі у переважній кількості ВНЗ відповідних спеціальностей, чітко визначених принципів організації такої роботи у ВНЗ, підходів до підбору дидактичного матеріалу, вибору ефективних форм і методів роботи з майбутніми вчителями зумовлює актуальність нашого дослідження.

Зазначимо, що майбутні вчителі всіх спеціальностей крім фахових предметів, вивчають „Безпеку життєдіяльності”, „Основи охорони праці” та „Охорону праці в галузі”. Стратегічними завданнями при цьому являються формування знань та вмінь, як щодо власної безпечної поведінки, так і щодо вироблення відповідної поведінки своїх майбутніх вихованців.

Аналіз опублікованих психолого-педагогічних праць, інших наукових джерел свідчить, що проблема підготовки вчителів до збереження життя і здоров'я учнів в умовах взаємодії з природним, техногенним, соціальним середовищами життєдіяльності широко відображені в чисельних дослідженнях. Проте питання

підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності не одержала в роботах названих вище авторів детального і вичерпного наукового аналізу.

Зазначені обставини зумовлюють наявність суперечностей між вимогами суспільства до формування людини нового безпечного типу і недостатнім рівнем професійної підготовки з цієї проблеми майбутніх учителів та науково-методичним забезпеченням; наявними сучасними педагогічними технологіями та активними методами навчання і недостатнім рівнем їх упровадження в освітній процес вищих навчальних закладів.

Враховуючи соціальну значущість проблеми, а також недостатність її вивчення, визначено тему дисертаційного дослідження: „**Підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності**”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження має безпосереднє відношення до реалізації затвердженої Урядом Державної програми навчання та підвищення рівня знань населення України з безпеки життєдіяльності, яка передбачає запровадження системи безперервного навчання починаючи з дошкільного віку. Тема дослідження входить до тематичного плану наукових досліджень кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи Житомирського державного університету імені Івана Франка „Формування професійної майстерності вчителів в умовах Європейської інтеграції” (РК № 0106U005409), затверджено вченою радою університету (протокол № 6 від 23.12.2005 р.) та узгоджено Радою з координації наукових досліджень в галузі педагогіки і психології в Україні (протокол № 9 від 29.11.2005 р.).

Об'єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх учителів.

Предмет дослідження: педагогічні умови, зміст, форми та методи підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності.

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці педагогічних умов та технології підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що цілеспрямований, науково обґрунтований підхід до формування знань та вмінь студентів різних спеціальностей з дисциплін сфери безпеки життєдіяльності людини сприятиме становленню їх професійно значимого досвіду щодо вироблення безпечної поведінки підлітків, впливу на розуміння ними значимості власних дій в умовах

небезпечного середовища. Підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності відбуватиметься більш ефективно, якщо її реалізація базуватиметься на спеціально створеній моделі і за таких педагогічних умов:

- сформованість професійно-значимих знань, умінь, навичок з питань безпеки життєдіяльності;
- ґрунтовна методична підготовка студентів до організації позаурочної діяльності;
- сформована культура власної безпечної поведінки майбутнього учителя;
- використання сучасних педагогічних технологій та активних методів навчання.

Відповідно до мети, предмета і гіпотези визначено основні **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати теорію і практику формування безпечної поведінки суб'єктів в умовах небезпечного життєвого середовища (філософські, психологічні, соціальні і педагогічно-прикладні аспекти).

2. Уточнити сутність базових понять дослідження „безпечна поведінка”, „позаурочна діяльність”.

3. Розробити модель готовності майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності; визначити критерії, показники, рівні їх сформованості.

4. Визначити педагогічні умови ефективної підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності.

5. Розробити та експериментально перевірити технологію підготовки майбутніх вчителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять філософські положення про цілісність, системну організацію процесів, що забезпечують життєдіяльність людини; єдність біологічної і соціальної сутності людини; активність особистості у виборі способу свого життя і діяльності; сучасна теорія наукового пізнання, що передбачає єдність теорії і практики; праці вітчизняних і зарубіжних дослідників з безпеки життя та діяльності людини (Е.А. Арустамов, В.В. Березуцький, С.В. Белов, В.С. Джигерей, В.Ц. Жидецький, В.М. Заплатинський, В.В. Зацарний, В.М. Лапін, Л.А. Сидорчук, Р.С. Яким, З.М. Яремко та ін.), психології особистості вчителя (Б.Ц. Бадмаєв, О.В. Завгородня, Є.А. Климов, Н.В. Кузьміна та ін.), професійно-педагогічної компетентності та підготовки майбутніх учителів (Д.А. Алферова, В.І. Бондар, Н.М. Бібік, В.І. Лозова, Н.В. Глинянюк, А.К. Маркова, В.А. Мижерикова, М.Н. Єрмоленко, Н.А. Разіна, В.А. Сластьонін, С.П. Тищенко, Є.Є. Шишова та ін.),

освітніх технологій (О.В. Беспалко, Г.С. Богданова, О.К. Колеченко, О.М. Пехота, П.Е. Решетніков, Г.К. Селевко, Г.О. Сиротенко, В.Д. Шарко та ін.), педагогіки вищої професійної освіти (Є.С. Барбіна, Н.В. Бордовська, Е.Е. Карпова, І.І. Кобиляцький, З.Н. Курлянд, В.С. Лозниця, О.А. Реан, М.М. Фіцула, Р.І. Хмелюк та ін.).

Для вирішення поставлених завдань використано наступні **методи дослідження**: *теоретичні* (аналіз, порівняння, узагальнення, систематизація отриманої інформації) застосовувались з метою визначення стану проблеми в теорії і практиці освіти, виявлення і обґрунтування педагогічних умов, що необхідні для підвищення ефективності підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності; *емпіричні* (спостереження, бесіди, анкетування, тестування, аналіз результатів діяльності) використовувалися для виявлення рівнів сформованості компонентів підготовки майбутніх вчителів до формування безпечної поведінки підлітків; *педагогічний експеримент* (констатувальний, формувальний) застосовувався з метою перевірки ефективності визначених педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності; *методи математичної статистики* – для аналізу одержаних даних і встановлення кількісних показників щодо досліджуваних явищ та процесів.

Експериментальна база дослідження. Дослідження проводилося протягом 2003-2009 років на базі Житомирського державного університету імені І. Франка, Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка, Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 628 студентів.

Дослідження проводилось у чотири етапи.

На першому етапі (2003-2005 рр.) вивчено стан розробленості проблеми в літературі з педагогіки, психології, філософії освіти тощо. Визначено об'єкт, предмет, мету, завдання дослідження. Уточнено сутність і понятійний апарат дослідження, розроблено структуру готовності майбутнього вчителя до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності, визначено педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя до формування безпечної поведінки підлітків, визначено й обґрунтовано зміст, структуру, етапи, форми й методи цієї підготовки. Сформульовано робочу гіпотезу, розроблено програму констатувального та формувального етапів експерименту.

На другому етапі (2005-2006 рр.) проведено констатувальний експеримент, в процесі якого вивчено рівень підготовленості вчителів-практиків і студентів до

формування безпечної поведінки підлітків та рівень володіння студентами понятійним апаратом дослідження з метою уточнення змісту технології навчання майбутніх учителів.

На третьому етапі (2006-2008 рр.) здійснено формувальний етап експерименту шляхом упровадження у навчальний процес педагогічного університету технології навчання, спрямованої на підготовку майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків; проведено експериментальну перевірку отриманих даних; здійснено апробацію результатів дослідної роботи.

На четвертому етапі (2008-2009 рр.) проаналізовано та узагальнено результати формувального етапу експерименту, сформульовано висновки, оформлено дисертаційну роботу.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягає в тому, що

- вперше визначено й науково обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності, структурні компоненти, критерії та рівні сформованості готовності майбутнього вчителя до зазначеної діяльності;

- уточнено зміст понять „позаурочна діяльність”, „безпечна поведінка”;

- удосконалено зміст підготовки майбутніх учителів формування безпечної поведінки підлітків;

- подальшого розвитку набули форми і методи підготовки вчителів до професійної діяльності в загальноосвітній школі.

Практична значущість результатів дослідження полягає в тому, що матеріали дослідження можуть бути використані у процесі підготовки фахівців педагогічних спеціальностей у вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації; на курсах підвищення кваліфікації педагогічних працівників; при розробці навчальних програм, методичних рекомендацій, навчальних посібників для загальноосвітніх, спеціалізованих та вищих навчальних закладів з питань безпечної життєдіяльності; вчителями при здійсненні позаурочного навчально-виховного процесу в школі. Удосконалено зміст курсу „Безпека життєдіяльності” і методiku його викладання відповідно до Державних стандартів. За результатами дослідження розроблено програму спецкурсу „Підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності” (2007 р.), „Методичні рекомендації до практичних робіт з безпеки життєдіяльності” (2008 р.), які апробовані на практиці і рекомендовані до впровадження в навчально-виховний процес підготовки майбутнього вчителя.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в навчально-виховний процес Житомирського державного університету імені Івана Франка (довідка № 31

від 15 січня 2010 року), Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка № 07-10/2225 від 13 листопада 2009 року), Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (акт № 1/26-00-00 від 5 травня 2009 року), Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (акт № 06.03-01-801 від 20 травня 2009 року).

Вірогідність результатів дослідження забезпечується: різнобічним теоретичним аналізом досліджуваної проблеми; використанням основних психолого-педагогічних концепцій навчання; застосуванням комплексу емпіричних і теоретичних методів, адекватних предмету, меті і завданням дослідження; органічним поєднанням теоретичних засад підготовки студентів і організаційно-діяльнісних вмінь під час педагогічної практики; тривалістю експериментального етапу дослідження; обсягом експериментальної вибірки; якісним і кількісним опрацюванням одержаного емпіричного матеріалу з використанням методів математичної статистики.

Особистий внесок здобувача. Особистий внесок автора у наукову статтю „Підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки школярів у зоні радіаційного контролю”, написану у співавторстві з Андрійчуком Р.Г. полягає в тому, що автором розроблено зміст, форми і методи вивчення теми „Радіаційна безпека”. Особистий внесок автора у наукову статтю „Вивчення функціонального стану організму студентів університету”, написану у співавторстві з Семенець Л.М., полягає в адаптації методик дослідження до віку студентів та проведенні статистичної і аналітичної обробки результатів тестування функціонального стану організму студентів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися й обговорювалися на *міжнародних науково-практичних конференціях* „Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика” (Київ, 2007), „Педагогічна система Антона Макаренка: історія, реалії і перспективи” (Житомир, 2008), „Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика” (Одеса, 2009); *Всеукраїнських науково-практичних конференціях* „Формування професійної компетентності вчителя в умовах Європейської інтеграції 2006” (Переяслав-Хмельницький, 2006), „Наукові дослідження – теорія та експеримент (Полтава, 2006), „Європейська наука XXI століття: стратегія та перспективи розвитку – 2006” (Дніпропетровськ, 2006), „Безпека 2006. Актуальні проблеми викладання безпеки життєдіяльності в закладах освіти” (Херсон, 2006), „Професіоналізм педагога у контексті Європейського вибору України” (Ялта, 2007), „Якість підготовки фахівців в умовах Болонського процесу” (Одеса, 2007); на методичних та теоретичних семінарах Навчально-методичного центру цивільного

захисту та безпеки життєдіяльності Житомирської області, на засіданнях кафедр педагогіки та охорони праці Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Публікації. Результати дослідження та висновки дисертації відображено в 13 публікаціях автора, з них 6 – у фахових виданнях, затверджених ВАК України, методичних рекомендаціях, програмі спецкурсу.

Структура дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації складає 262 сторінки. Робота містить 17 рисунків і 18 таблиць. У списку використаних джерел 388 найменувань. Додатки викладено на 34 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, гіпотезу, розкрито наукову і теоретичну значущість, висвітлено методологію і методи дослідження, відомості, щодо апробації й впровадження результатів.

У першому розділі **„Теоретичні основи формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності”** викладено результати педагогічного аналізу досліджуваної проблеми, уточнено основні поняття дослідження „безпека”, „безпечна поведінка”, „культура безпечної життєдіяльності”, „формування безпечної поведінки”, „позаурочна діяльність”, визначено психолого-педагогічні особливості підліткового віку, що сприяють прояву ризику в поведінці.

На основі проведеного аналізу, „безпечна поведінка” визначається як система дій або вчинків, спрямованих на забезпечення оптимального рівня захищеності у всіх сферах життєдіяльності та характеризує загальне ставлення людини до власної безпеки, життя і здоров'я, до безпеки, життя і здоров'я оточуючих, до екологічно безпечного природного середовища.

Обґрунтовано, що „культура безпеки” – це спосіб забезпечення, організації й удосконалення життєдіяльності людей, що відтворюється від покоління до покоління (Ю.А. Каташов, А.П. Еперин, В.М. Мошкін, Т.П. Петухова).

Спираючись на наукові дослідження П.К. Анохіна, В.О. Артем'єва, А. Вейса, М.С. Журова, Є.П. Ільїна, В.В. Криводерева, В.О. Лефтерова, І.С. Мар'єнко, І.П. Павлова, О.В. Тімченко, Д.М. Узнадзе, Д. Уотсона формування безпечної поведінки підлітків визначено як активний педагогічний процес, спрямований на поступову побудову системи свідомих дій і вчинків підлітків, що забезпечують оптимальний рівень захищеності у всіх сферах життєдіяльності. Зазначене дає змогу

зробити висновок, що формування безпечної поведінки підлітків проходить такі стадії: уявлення про небезпеки, що можуть виникати навколо підлітків та про правила поведінки у різноманітних небезпечних ситуаціях і їх попередження; оволодіння моделями безпечної поведінки, а саме: визначення небезпеки, аналіз її рівня, прийняття рішення відносно алгоритму дій та свідомі дії для її відвертання або зменшення; удосконалення та створення моделей поведінки з урахуванням власних фізичних, психологічних можливостей, досвіду, вмінь та можливостей зміни умов життєвого середовища. На основі аналізу вікових особливостей підлітків, обґрунтовано необхідність формування безпечної поведінки саме в цьому віці. У роботі доведено, що формування безпечної поведінки залежить від чинників: психофізіологічних умов розвитку, фізичного та пізнавального досвіду, навколишнього середовища, сімейного виховання, підлітків однолітків, засобів масової інформації, виховної та навчальної діяльності.

Аналіз досліджень (С.П. Гвозд'їй, В.П. Горащук, А.В. Попкова, О.В. Пуляк, Л.А. Сидорчук, Є.Р. Чернишова) дає можливість обґрунтувати необхідність формування безпечної поведінки не тільки на уроках, а і в позаурочній діяльності.

На основі вивчення праць А.М. Бойко, Б.С. Кобзаря, В.О. Кутьєва, Н.Г. Ничкало, М.Г. Стельмаховича, В.М. Синьова визначено можливості позаурочної діяльності щодо вирішення досліджуваної проблеми. Зазначено, що позаурочна діяльність сприяє усвідомленню свого реального місця у світі та значенню власної поведінки для безпеки життєдіяльності, більш різнобічному розкриттю індивідуальних здібностей дитини; надає можливість поповнити знання про небезпеки середовища життєдіяльності, особистий досвід поведінки в умовах небезпек, а також здобувати необхідні вміння та навички попередження та усунення їх прояву, підвищує їх пізнавальну активність і інтелект;

У другому розділі **„Розробка моделі готовності майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності”** праналізовано стан підготовки студентів у ВНЗ до формування безпечної поведінки школярів, розроблено модель готовності майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності, визначено критерії оцінювання, рівні та показники цієї готовності.

За результатами багатьох досліджень доведено, що підходи і технології, які сьогодні використовуються у процесі підготовки вчителів до формування безпечної поведінки підлітків, є недостатньо ефективними (Л.П. Бутузової, С.П. Гвозд'їй, А.В. Попков, Л.Сидорчук, І.О. Щеголев, Є.Чернишова). Зазначено, що підготовка майбутніх учителів з проблем безпеки життя і діяльності ґрунтується на особистісно-орієнтованому підході,

єдності теоретичної і практичної, психологічної, педагогічної і методичної підготовки. Спираючись на наукове дослідження С.П. Гвозд'я, підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності розглядається нами як спеціально організований процес, спрямований на опанування знаннями, практичними вміннями, необхідними для вирішення завдань професійно-педагогічної діяльності в означеній сфері.

Теоретично обґрунтованими елементами моделі вважаємо цілі та завдання формування готовності, компоненти готовності, критерії та показники готовності, рівні готовності студентів та комплекс педагогічних умов, через реалізацію яких буде забезпечуватися ефективність запропонованої моделі.

У ході дослідження структурними компонентами визначено готовності майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний, емоційно-вольовий, оцінно-коригуючий (рис. 1).

Мотиваційно-ціннісний компонент у структурі підготовки учителя до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності включає соціальні, навчально-пізнавальні та професійні мотиви та вітальні, моральні, родинні цінності, що спонукають студентів засвоювати відповідні знання та набувати уміння формування у підлітків безпечної поведінки. *Когнітивний* компонент у структурі підготовки вчителя до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності містить перед усім знання, необхідні вчителю для здійснення цієї діяльності (загальнонаукові знання; знання з безпеки життєдіяльності, основ охорони праці, охорони праці в галузі, основ медичних знань, цивільної оборони, основ здоров'я; педагогічні знання; психологічні знання; методичні знання організації позаурочної діяльності). *Операційно-діяльнісний* компонент у структурі підготовки учителя до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності повинен включати у себе основні вміння та життєві навички необхідні студентам для здійснення позаурочної діяльності в сфері безпеки, методів психолого-педагогічної діагностики та впливу на підлітків, практичні вміння (гностичні, проектувальні, конструктивні, організаторські, комунікативні). *Емоційно-вольовий* компонент відображає відношення вчителя до ситуації взаємодії з підлітками, а також можливості контролю своїх емоційних проявів. *Оцінно-коригуючий* компонент у структурі підготовки вчителя до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності тісно пов'язаний з усіма іншими. Необхідність виділення такого компоненту ґрунтується на твердженні, що оцінка та пов'язана з нею прогностична функція психіки є однією з ведучих.

Рис.1. Структурна модель готовності студентів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності

Доведено, що оцінювання готовності майбутнього вчителя до формування в учнів безпечної поведінки здійснюється за критеріями. У дослідженні виділено такі критерії готовності майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності: теоретичний (системність психолого-педагогічних знань по формуванню безпечної поведінки підлітків; міцність загальнотеоретичних, правових, психолого-педагогічних знань з питань формування безпечної поведінки при взаємодії з середовищем життєдіяльності; глибина та усвідомленість знань з питань безпеки та методики організації позаурочної діяльності, основних законів, програм, проектів спрямованих на безпеку життя та збереження здоров'я людини в Україні та світі), практичний (Навички діагностики та інтерпретації типу поведінки підлітка; наявність навичок організації і проведення позаурочної роботи з підлітками; наявність навичок використання активних методів навчання в позаурочній діяльності; навички спілкування з підлітками; складання проблемних завдань з метою формування безпечної поведінки), ціннісний (професійно-педагогічна спрямованість на позаурочну навчально-виховну роботу з питань безпеки життєдіяльності; ціннісне ставлення як до життя і здоров'я учнів, так і до власного життя і здоров'я), особистісний (позитивне відношення до особистості підлітка; здатність до саморегуляції та керування своїм емоційним станом) та оцінювальний (здатність аналізувати та оцінювати результати своєї педагогічної діяльності; вміння вносити корективи у педагогічний процес у разі виявлення змін у поведінці підлітка). Ціннісний критерій виступає як вимір спрямованості на педагогічну діяльність (зокрема позаурочну), теоретичний як вимір повноти професійних знань, практичний як вимір вмінь студентів творчо, самостійно проектувати та реалізовувати позаурочні заходи по формуванню безпечної поведінки; особистісний як вимір володіння студентами власними емоціями та оцінювальний як вимір вміння оцінювати та корегувати діяльність.

На основі описаних критеріїв було розроблено 4 рівні готовності: високий, достатній, середній, низький. *Низький рівень* сформованості у майбутніх учителів компонентів готовності до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності характеризується володінням знаннями основного матеріалу з безпеки життєдіяльності, валеології та методики організації позаурочної діяльності на рівні уявлення. *Студент з середнім рівнем* володіє більш систематичними фаховими знаннями з безпеки життєдіяльності та методики організації позаурочної діяльності але володіє ними на рівні розпізнавання, коли потрібна відповідь розпізнається при виборі з декількох альтернативних. *Достатній рівень* сформованості компонентів готовності у майбутнього фахівця характеризується вільним володінням основними

поняттями, науковою педагогічною термінологією, сутнісними характеристиками процесу формування безпечної поведінки, що дає можливість самостійно, без підказок їх теоретично чи практично пояснювати, відтворювати та застосовувати. *Високий рівень* характеризується ґрунтовними знаннями студента з проблеми формування безпечної поведінки; для студента характерна висока моральна активність та культура безпечної поведінки, почуття громадянської відповідальності за збереження життя і здоров'я учнів.

Реалізація компонентів моделі готовності студентів до формування безпечної поведінки підлітків здійснювалась завдяки педагогічним умовам. В нашому дослідженні такими умовами є сформованість професійно-значимих знань, умінь, навичок з питань безпеки життєдіяльності; ґрунтовна методична підготовка студентів до організації позаурочної діяльності; сформована культура власної безпечної поведінки майбутнього учителя; використання сучасних педагогічних технологій та активних методів навчання.

У третьому розділі – **„Експериментальна перевірка ефективності моделі підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності”** – досліджено існуючий стан підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності; представлено діагностику стану готовності до формування безпечної поведінки; проаналізовано й узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи. На різних етапах в експерименті взяло участь 628 студентів (306 студентів експериментальних груп, 322 контрольних груп) та 69 учителів.

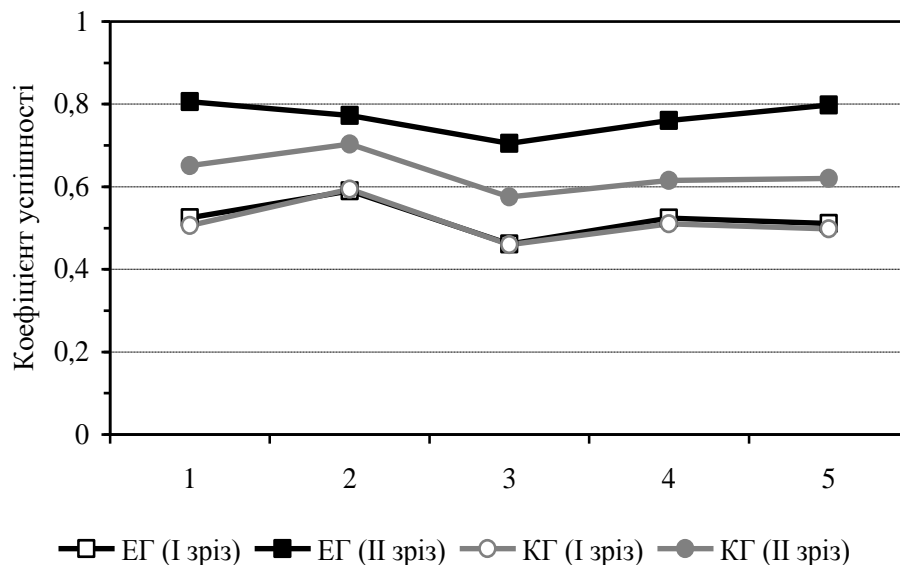
Програму експериментальної роботи побудовано з таких етапів: попередня дослідницька робота, констатувальний етап експерименту, формувальний етап експерименту та аналітико-узагальнюючий.

Відповідно до завдань констатувального етапу експерименту вивчався рівень підготовки вчителів та студентів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності. Діагностування проводилось на основі анкетування, тестових завдань, спостережень, бесід, аналізу розробок уроків та позаурочних заходів студентів і молодих учителів з питань безпечної поведінки.

На формувальному етапі дослідження реалізовувалася технологія підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків. Технологія передбачала реалізацію ціле-мотиваційного, змістового, операційно-діяльнісного, контрольного-оцінного та результативного компонентів. *Ціле-мотиваційний* передбачає орієнтацію на роль та місце позаурочної діяльності в процесі формування безпечної поведінки підлітків та проектування цілей та завдань на

підготовку майбутніх учителів. *Змістовий компонент* передбачає глибокі знання змісту, принципів, напрямів, методів, форм формування безпечної поведінки підлітків, ролі, структури; функцій і напрямів позаурочної діяльності, педагогічної діагностики. Цей компонент передбачає удосконалення змісту курсів „Безпека життєдіяльності”, „Охорона праці” щодо збагачення його інформацією про формування безпечної поведінки підлітків та розробку спеціального курсу „Методика викладання основ безпеки”. *Операційно-діяльнісний компонент* визначає й характеризує основні засоби, форми та методи діяльності як викладача, так і студента, спрямовані на більш ефективне досягнення мети та завдань щодо готовності майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності. *Контрольно-оцінний компонент* характеризує оцінку, контроль, самооцінку і самоконтроль рівня підготовки студентів до визначеної діяльності, з метою їх аналізу та відповідної корекції процесу підготовки учителів до формування безпечної поведінки підлітків. *Результативний компонент* зумовлюється рівнем сформованості готовності студентів до формування безпечної поведінки підлітків, який проявляється через сукупність розглянутих вище компонентів.

Як засвідчує діаграма (рис.2), в експериментальних групах відбулися кращі позитивні зміни щодо рівнів готовності майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків ніж у контрольних групах.

- 1 – мотиваційно-ціннісний компонент; 2 – когнітивний компонент;
 3 – операційно-діяльнісний компонент; 4 – емоційно-вольовий компонент
 5 – оцінно-коригуючий компонент

Рис. 2 Динаміка змін у компонентах готовності майбутніх учителів експериментальних та контрольних груп

Як бачимо високого рівня досягли 74 студентів (24,3%) експериментальної групи і 14 студентів (4,3%) контрольної групи. Достатній рівень виявили 110 студентів (35,9%) експериментальної групи і 51 студент (15,8%) контрольної групи. Середнього рівня досягли відповідно 113 студентів (36,9%) і 202 студенти (62,7%) експериментальної і контрольної груп. Низький рівень виявили 9 студентів (2,9%) експериментальної і 55 студентів (17,2%) контрольної групи.

Таким чином, проведений аналіз результатів експериментальної роботи підтвердив гіпотезу дослідження, ефективність розробленої моделі готовності студентів та доцільність її впровадження в практику професійної підготовки студентів.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведені теоретичне узагальнення і нове вирішення наукової проблеми, які виявляються в тому, що вперше з позицій цілісно-системного підходу до навчально-виховного процесу у вищому педагогічному закладі освіти розкрито проблему професійної підготовленості майбутніх вчителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності. Запропоновані теоретичні засади і обґрунтовано модель підготовки студентів до формування безпечної поведінки підлітків, визначено місце і роль спецкурсу „Підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності” в системі підготовки майбутнього вчителя, визначено і обґрунтовано педагогічні умови підготовки майбутніх вчителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочному навчально-виховному процесі школи.

1. На основі аналізу філософської, психолого-педагогічної та спеціальної літератури в дисертації зроблено висновок про те, що проблема підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності є актуальною і соціально значущою в наш час, але недостатньо теоретично розробленою та практично реалізованою.

2. Уточнено сутнісну характеристику поняття безпечна поведінка, що визначається як система дій або вчинків, спрямованих на забезпечення оптимального рівня захищеності у всіх сферах життєдіяльності та характеризує загальне ставлення людини до власної безпеки, життя і здоров'я, до безпеки, життя і здоров'я оточуючих, до екологічно безпечного природного середовища.

Під поняттям позаурочна діяльність розуміємо різні види діяльності виховного та освітнього характеру, які проводяться поза навчальним планом учбовим закладом у позаурочний час.

Сутність поняття формування безпечної поведінки підлітків розглядається у

дисертації як активний педагогічний процес, спрямований на поступову побудову системи свідомих дій і вчинків підлітків, що забезпечують оптимальний рівень захищеності у всіх сферах життєдіяльності. У процесі дослідження визначено, що формування безпечної поведінки здійснюється в декілька етапів: від елементарних уявлень про небезпеки та алгоритмів поведінки в небезпечних ситуаціях до створення власних моделей поведінки з урахуванням власних фізичних, психологічних можливостей, досвіду та вмінь.

3. Розроблена модель готовності майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності, яка містить п'ять компонентів: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, операційно-діяльнісний емоційно-вольовий, оцінно-коригуючий. Мотиваційно-ціннісний включає групи мотивів, що спонукають студентів засвоювати відповідні знання та набувати уміння формування у підлітків безпечної поведінки. Когнітивний містить знання, необхідні вчителю для здійснення професійної діяльності. Операційно-діяльнісний включає у себе основні вміння та життєві навички необхідні студентам для здійснення позаурочної діяльності в сфері безпеки, методи психолого-педагогічної діагностики та впливу на підлітків, практичні вміння. Емоційно-вольовий відображає відношення вчителя до ситуації взаємодії з підлітками, а також можливості контролю своїх емоційних проявів. Оцінно-коригуючий виявляється як здатність вносити корективи у процес формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності, прогнозувати подальші перспективи власного розвитку, як майбутнього фахівця. Обґрунтовано критерії (ціннісний, теоретичний, практичний, особистісний, оцінювальний), показники та рівні готовності майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків. Доведено, що готовність майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності визначається системою критеріїв, що передбачають: спрямованість на педагогічну діяльність, повноту професійних знань, вміння студентів творчо, самостійно проектувати та реалізовувати позаурочні заходи по формуванню безпечної поведінки, володіння студентами власними емоціями, вміння оцінювати та корегувати діяльність. Показниками готовності обрано професійно-педагогічну спрямованість; ціннісне ставлення до життя і здоров'я учнів; системність психолого-педагогічних знань; міцність загальнотеоретичних, правових, психолого-педагогічних знань; глибину та усвідомленість знань з питань безпеки та методики організації позаурочної діяльності, основних законів, програм, проектів спрямованих на безпеку життя та збереження здоров'я людини в Україні та світі; навички діагностики та інтерпретації типу поведінки підлітка; наявність навичок організації і проведення позаурочної роботи з підлітками; наявність навичок використання активних методів навчання в позаурочній діяльності;

наявність навичок спілкування з підлітками; складання проблемних завдань з метою формування безпечної поведінки; позитивне відношення до особистості підлітка; здатність до саморегуляції та керування своїм емоційним станом; здатність аналізувати та оцінювати результати своєї педагогічної діяльності; вміння вносити корективи у педагогічний процес у разі виявлення змін у поведінці підлітка. Рівнями готовності визначено низький, середній, достатній та високий.

4. Визначено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності: сформованість професійно-значимих знань, умінь, навичок з питань безпеки життєдіяльності; ґрунтовна методична підготовка студентів до організації позаурочної діяльності; сформована культура власної безпечної поведінки майбутнього учителя; використання сучасних педагогічних технологій та активних методів навчання.

5. У процесі дослідження розроблено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено зміст і технологію підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності, що забезпечувалася різними формами, методами та засобами. За розробленою технологією формувальний етап дослідження передбачав реалізацію ціле-мотиваційного, змістового, операційно-діяльнісного, контрольного-оцінного та результативного компонентів.

Порівняльний аналіз результатів констатувального і формувального етапів експерименту підтверджує педагогічну ефективність впровадження розробленої технології підготовки майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності, що виявляється у значному підвищенні рівня готовності студентів. Як засвідчили дані вихідного зрізу, в експериментальних групах високого рівня досягли 24,3% студентів (у контрольних – 4,3%), достатнього – 35,9% (у контрольних – 15,8%), середнього – 36,9% (у контрольних – 62,7%). Зменшилися показники низького рівня в експериментальних групах – із 43,5% до 2,9% студентів (у контрольних – із 46,6% до 17,2%). Дані статистики підтверджують достовірність висновків щодо результативності формувального етапу експерименту.

6. Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів окресленої проблеми. Подальший науковий пошук може здійснюватись у таких напрямках: підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки молодших школярів в позаурочній діяльності; порівняння аспектів формування безпечної поведінки підлітків в різних країнах; дослідження відображення проблем формування безпечної поведінки людини в світовій та українській педагогічній думці.

Основні положення дисертаційного дослідження викладено в таких **публікаціях автора:**

1. Васильєва Р.Ю. Вивчення функціонального стану організму студентів університету / Р.Ю. Васильєва, Л.М. Семенець // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка – 2004. – № 24. – С.221-225.
2. Васильєва Р.Ю. Підготовка майбутніх педагогів до формування безпечної поведінки школярів / Р.Ю. Васильєва // Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету ім.Г. Сковороди, спец. випуск, – 2006. – С. 97-99.
3. Васильєва Р.Ю. Культура безпечної поведінки як складова педагогічної культури майбутнього вчителя / Р.Ю. Васильєва // Педагогічні науки Збірник наукових праць Херсонського державного університету – 2006. – № XXXXIII – С.226-229.
4. Васильєва Р.Ю. Підготовка вчителів ОБЖД в системі неперервної освіти / Р.Ю. Васильєва // Збірник наукових праць „Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми” Вінницький державний педагогічний університет – 2007. – № 15. – С.227-231.
5. Васильєва Р.Ю. Особистісний чинник ризику і безпечна поведінка підлітків / Р.Ю. Васильєва // Проблеми сучасної педагогічної освіти. – Ялта, 2007. – № 14 – С.153-158.
6. Васильєва Р.Ю. Система підготовки вчителів „Основ безпеки життєдіяльності” та „Основ здоров’я” до організації безпечної позаурочної діяльності підлітків / Р.Ю. Васильєва // Збірник „Наукові записки. Серія Психологія і педагогіка”. – Острог: ОДА, 2007. – С.65-72.
7. Васильєва Р.Ю. Підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки школярів у зоні радіаційного контролю / Р.Ю. Васильєва, Р.Г. Андрійчук // Науковий вісник Південноукраїнського педагогічного університету – 2008. – №1-2. – С.14-19.
8. Васильєва Р.Ю. Система підготовки вчителя з „Основ безпеки життя і діяльності” в умовах навчання в ВНЗ / Р.Ю. Васильєва // Збірник тез 6 міжнародної науково-методичної конференції „Безпека життя і діяльності людини – освіта, наука, практика – 2007” – Київ, 2007. – С.32-34.
9. Васильєва Р.Ю. Міждисциплінарний аспект формування безпечної поведінки підлітків / Р.Ю. Васильєва // Збірник тез I Міжнародної науково-практичної конференції „Європейська наука XXI століття: стратегія та перспективи розвитку – 2006” – Дніпропетровськ, 2006. – №.13. – С.109-111.
10. Васильєва Р.Ю. Елементи екологічної культури у вихованні школярів зони радіологічного забруднення / Р.Ю. Васильєва // Збірник тез II Міжнародної

науково-практичної конференції „Наукові дослідження: теорія та експеримент – 2006” – Полтава, 2006. – №.7. – С.36-38.

11. Васильєва Р.Ю. Підготовка студентів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності засобами інтерактивних технологій / Р.Ю. Васильєва // Збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної конференції „Професіоналізм педагога у контексті Європейського вибору України” – Ялта, 2007. – С.11-14.
12. Васильєва Р.Ю. А.Макаренко і безпечна поведінка підлітків / Р.Ю. Васильєва // Збірник матеріалів Міжнародної науко-практичної конференції „Педагогічна система Антона Макаренка: історія, реалії і перспективи” – Житомир, 2008. – С.28-30.
13. Васильєва Р.Ю. Організація самостійної роботи студентів / Р.Ю. Васильєва // Збірник матеріалів Восьмої міжнародної науково-практичної конференції „Безпека життєдіяльності людини – освіта, наука, практика – 2009” – Одеса, 2009. – С.22-23.

АНОТАЦІЯ

Васильєва Р.Ю. Підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2009.

Дисертаційне дослідження присвячено проблемі підготовки майбутніх вчителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності. Здійснено аналіз зазначеної проблеми та основних понять дослідження; визначено і обґрунтовано педагогічні умови підготовки вчителів до формування безпечної поведінки підлітків, розроблено методику їх реалізації в процесі вивчення дисциплін „Безпека життєдіяльності”, „Основи охорони праці”, спецкурсу „Підготовка майбутніх учителів до формування безпечної поведінки підлітків в позаурочній діяльності” з використанням сучасних освітніх технологій і активних методів навчання; визначено критерії та охарактеризовано рівні підготовки майбутнього вчителя, виявлено динаміку змін у рівнях означеної підготовки під впливом реалізованих педагогічних умов і особистісних характеристик майбутніх вчителів.

Ключові слова: безпека життєдіяльності, безпечна поведінка, позаурочна діяльність, культура безпечної поведінки, педагогічні умови, компоненти готовності.

АННОТАЦИЯ

Васильева Р.Е. Подготовка будущих учителей к формированию безопасного поведения во внеурочной деятельности. – Рукопись.

Диссертация на соискания ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04. – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко. – Житомир, 2009.

Диссертационное исследование посвящено проблеме подготовки будущих учителей к формированию безопасного поведения во внеурочной деятельности. В работе рассмотрены сущность безопасности жизнедеятельности, безопасного поведения, психолого-педагогические особенности подросткового возраста. Представлен обзор исследований отечественных и зарубежных ученых по данной проблеме, который свидетельствует о необходимости поиска новых путей и способов ее решения в современных условиях.

Безопасное поведение – это система действий или поступков, направленных на обеспечение оптимального уровня защищенности во всех сферах жизнедеятельности и характеризует общее отношение человека к собственной безопасности, жизни и здоровью, к безопасности, жизни и здоровью окружающих, к экологически безопасной естественной среде. В исследовании определены и обоснованы педагогические условия подготовки будущих учителей к формированию безопасного поведения во внеурочной деятельности: наличие профессионально-значимых знаний по вопросам безопасности жизнедеятельности; обеспечение единства основных компонентов подготовки будущих учителей к формированию безопасного поведения подростков во внеурочной деятельности; культура собственного безопасного поведения будущего учителя; использование современных педагогических технологий и активных методов обучения.

Автором рассматривались пять компонентов подготовки будущего учителя: когнитивный (набор знаний достаточных для осуществления педагогической деятельности), мотивационно-ценностный (регулятивы, которые побуждают учителя к поиску новых подходов, методов и форм обучения подростков безопасному поведению, овладению профессиональными навыками), операционно-деятельный (набор умений и навыков, достаточных для организации обучения безопасному поведению во внеурочной деятельности), эмоционально-волевой (умения владеть собственными эмоциями), оценочно-корректирующий (навыки анализировать и предвидеть результат профессиональной деятельности). Соответственно определены критерии (ценностный, теоретический, практический, личностный, оценочный), показатели та уровни (высокий, достаточный, средний, низкий) сформованности компонентов готовности будущих учителей к формированию безопасного поведения во внеурочной деятельности.

В исследовании определены и обоснованы педагогические условия подготовки будущих учителей к формированию безопасного поведения во внеурочной деятельности: сформованность профессионально-значимых знаний, умений, навыков

по вопросам безопасности жизнедеятельности; основательная методическая подготовка студентов к организации внеурочной деятельности; сформированная культура собственного безопасного поведения будущего учителя; использование современных педагогических технологий и активных методов обучения.

Программа экспериментального исследования состояла из четырех этапов: предыдущая исследовательская работа, констатирующий этап эксперимента, формирующий этап эксперимента и аналитико-обобщающий.

На формирующем этапе исследования реализовывалась технология подготовки будущих учителей к формированию безопасного поведения подростков. Технология предусматривала реализацию целе-мотивационного, содержательного, операционно-деятельностного, контрольно-оценочного и результативного компонентов.

Проведенный анализ результатов экспериментальной работы подтвердил гипотезу исследования, эффективность разработанной модели готовности студентов к формированию безопасного поведения подростков и целесообразность ее внедрения в практику профессиональной подготовки студентов.

Ключевые слова: безопасность жизнедеятельности, безопасное поведение, внеурочная деятельность, культура безопасного поведения, педагогические условия, компоненты готовности.

SUMMARY

Vasileva R. Yu. Training of Future teachers for formation of safe behaviour of adolescents in out-of-school activity. - Manuscript.

Thesis for Candidate's Degree in Pedagogical Sciences by speciality 13.00.04 – theory and methods of professional education. – Ivan Franko State University of Zhytomyr. – Zhytomyr, 2009.

Problem of future teachers training to formation of safe behaviour of the adolescents in out-of-school activity is considered in the dissertational research. The analysis of the specified problem and the basic concepts of research is carried out. Pedagogical conditions of training of teachers to formation of safe behaviour of adolescents are defined and proved. The technique of their realisation at studying of disciplines “Personal and Social Safety”, “Bases of Labour Protection”, “Training of Future teachers for formation of safe behaviour of adolescents in out-of-school activity” with use of modern educational technologies and active methods of training is developed. Criteria and levels of training of the future teacher are defined. Dynamics of changes in levels of the designated preparation under the influence of the realised pedagogical conditions and personal characteristics of the future teachers is revealed.

Keywords: personal and social safety, safe behaviour, out-of-school activity, culture of safe behaviour, pedagogical conditions, training components, active methods of training.